

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกระแสความนิยมการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพที่ยังคงมีแนวโน้มเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลโดยกระทรวงพาณิชย์ได้เล็งเห็นถึงโอกาสสำคัญในการสนับสนุนสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการแสดงศักยภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยในระดับสากล ตลอดจนเพิ่มมูลค่าสินค้าให้แก่เกษตรกรไทย โดยกระทรวงฯ ได้กำหนดแผนดำเนินกลยุทธ์ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยสี่ด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่งคือมุ่งการพัฒนาผู้ประกอบการด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในด้านการตลาดและการทำธุรกิจอินทรีย์ ด้านที่สองคือการขยายตลาดสินค้าอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนผลักดันให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ตลาดสากลในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าระดับนานาชาติในต่างประเทศ ด้านที่สามคือ การสร้างมูลค่าสินค้าอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ (Value Creation) เน้นการให้ความรู้และพัฒนาสินค้าใหม่ๆ ตามความต้องการของตลาด รวมทั้งผลักดันให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น และด้านที่สี่คือการให้การสนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าและการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการทั้งในและต่างประเทศ โดยจัดทำ Organic Mapping รวบรวมข้อมูลข่าวสารสินค้าอินทรีย์ของไทยและต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ (CIM) โดยตั้งเป้าหมายการส่งออกในปีนี้ขยายตัวร้อยละ 10 ขณะที่การบริโภคภายในประเทศคาดว่าจะเติบโตร้อยละ 15 นอกจากนี้ กระทรวงพาณิชย์ยังได้เริ่มดำเนินการสร้างความร่วมมือกับผู้ประกอบธุรกิจอินทรีย์ โดยการร่วมกับสามพราน ริเวอร์ไซด์ จัดกิจกรรมเยี่ยมชมแหล่งผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมแนวทางการสร้างเครือข่ายกลุ่มสินค้าอินทรีย์และเชื่อมโยงตลาดในระดับภูมิภาค ตลอดจนขยายช่องทางการจัดจำหน่ายรูปแบบใหม่ให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ ควบคู่ไปกับการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการบริโภคสินค้าอินทรีย์ ทั้งในด้านสุขภาพและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นการบริโภคให้ขยายไปยังกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้การสนับสนุนแนวทางในการ

สร้างเครือข่ายธุรกิจอินทรีย์เข้มแข็ง โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านอินทรีย์แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสินค้าอินทรีย์มากขึ้น ทั้งในแง่ของการผลิต การแปรรูป การจำหน่าย และบริการต่างๆ อย่างครบวงจร และยังสามารถสัมผัสกับบรรยากาศตลาดสุขใจซึ่งเป็นตลาดนัดสีเขียว มีการจำหน่ายสินค้าอินทรีย์และสินค้าจากธรรมชาตินานาชนิด จึงเป็นทางเลือกที่สะดวกสบายสำหรับผู้รักสุขภาพและห่วงใยสิ่งแวดล้อม (ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2556)

จังหวัดเชียงใหม่ก็ได้ให้ความสำคัญกับการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพ โดยได้มีการกำหนดเป็นนโยบายอาหารปลอดภัยจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการดำเนินการกำหนดขยายเครือข่ายการตลาดพืชอาหารปลอดภัยจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2554-2557 ซึ่งนโยบายอาหารปลอดภัยจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ที่ได้ประกาศไปเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2554 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนชาวเชียงใหม่และผู้มาเยือนมีสุขภาพอนามัยที่ดีจากการได้บริโภคอาหารปลอดภัยปราศจากการปนเปื้อนของสารพิษตกค้าง ยาปฏิชีวนะและเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ โดยทำการกำหนดแผนงานพัฒนาเครือข่ายตลาดพืชอาหารปลอดภัยจังหวัดเชียงใหม่ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2547 ด้วยวิธีการขับเคลื่อนจากไร่นาสู่โต๊ะอาหาร From Farm to table เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับผู้บริโภค และเกิดความตระหนักถึงพิษจากการบริโภคพืชอาหารที่ปนเปื้อนจากสารพิษ ต่อมาปี 2551-2554 แผนงานพืชอาหารเชียงใหม่ปลอดภัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนพืชผักปลอดภัยเพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้มาตรฐาน ขยายพื้นที่การเพาะปลูก พัฒนาศักยภาพสมาชิกเครือข่ายเกษตรกร และส่งเสริมพลังผู้บริโภคพืชอาหารปลอดภัยให้มากขึ้น จนเกิดเป็นนโยบายด้านอาหารปลอดภัยของจังหวัดเชียงใหม่ และจะประกาศให้เชียงใหม่เป็นจังหวัดแห่งพืชอาหารปลอดภัย ในปี 2559 หลังจากนั้นเพื่อให้เกิดการขยายเครือข่ายการตลาดพืชอาหารปลอดภัยจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2554-2557 จึงได้มุ่งเน้นกิจกรรมการขับเคลื่อนในกลุ่มผู้บริโภคมากขึ้น เพื่อสร้างความต้องการผลผลิตพืชอาหารปลอดภัย ใช้กลไกการตลาดเป็นตัวขับเคลื่อน เน้นเรื่องการตลาดเพื่อสังคมผลักดันให้มีนโยบายสาธารณะเรื่องการลดสารเคมีในการผลิต เปิดพื้นที่ให้ผู้บริโภคสามารถเรียกร้องความต้องการอาหารสะอาด ปลอดภัยจากผู้ผลิตได้ พร้อมทั้งหารูปแบบและบทบาทของงานอาหารปลอดภัยที่สามารถบูรณาการ และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของ

การสร้างสุขภาพของประชาชนอย่างเหมาะสมต่อไป โดยจะมีการใช้แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์เป็นแนวทางในการทำงาน (กนกรัตน์ ปัญญา, 2555)

พื้นที่ตำบลหนองป่าครั่ง เป็นพื้นที่หนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ที่กลายสภาพจากสังคมชนบทในอดีตมาเป็นสังคมเมือง โดยเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าและบริษัทร้านค้าขนาดใหญ่จำนวนมาก รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษา ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลของประชากรนอกพื้นที่ซึ่งเป็นประชากรแฝงที่เข้าการพักอาศัยในพื้นที่เนื่องจากมีเป้าหมายหลักเพื่อเข้าศึกษาหรือทำงานหรือ โดยปัจจุบันมีสัดส่วนร้อยละประชากรแฝงต่อประชากรดั้งเดิมราวร้อยละ 50 ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชุมชนตำบลหนองป่าครั่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามรวมกลุ่มของประชากรดั้งเดิมซึ่งยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสามัคคี ในหมู่คณะ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งรวมทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเชียงใหม่ร่วมกันส่งเสริมให้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยส่งเสริมให้มีการพึ่งตนเอง ประกอบอาชีพเสริม ส่งเสริมการออมทรัพย์ จึงทำให้เกิดกลุ่มอาชีพเพื่อการพึ่งพาตนเองหลายกลุ่ม เพื่อสร้างรายได้เสริมในครัวเรือนเป็นการสนองนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงและทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เนื่องจากประชาชนตำบลหนองป่าครั่งยังถือว่ามียาได้ไม่สูงมากนัก (พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ, 2554: หน้า 4-5)

อีกทั้งสืบเนื่องจากผลการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการรายจ่ายและเพิ่มรายได้ครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยพายัพ ประจำปีการศึกษา 2555 โดยอาจารย์จิระ คำบุญเรือง อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ ซึ่งผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยดังกล่าวได้นำชุมชนดำเนินกิจกรรมการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ ได้แก่ กิจกรรมการลดรายจ่ายด้านอาหาร และกิจกรรมการสร้างรายได้เสริม ซึ่งคณะผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายได้ดำเนินกิจกรรมการลดรายจ่ายและการเพิ่มรายได้ด้วยการรวมกลุ่มปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ ประกอบกับแผนงานกิจกรรมจากโครงการวิจัยฯ มีความสอดคล้องกับแผนงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง นายกเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งได้เห็นความสำคัญของโครงการจึงให้การสนับสนุนได้บริจาคที่ดินเปล่าส่วนตัวบริเวณใจกลางตำบล ๓ ไร่ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ชุมชนทำโครงการเกษตรอินทรีย์ โดยคาดหวังให้ชาวบ้านที่สนใจรวม

เป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้บริโภคอาหารปลอดภัย อีกทั้งยังเป็นการลดรายจ่ายและสร้างรายได้เสริมในครัวเรือนในอนาคต ซึ่งปัจจุบันเป็นช่วงระยะเริ่มต้นของโครงการ มีเพียงชาวบ้านจำนวนประมาณ 10-15 คน ที่สนใจเข้าเป็นสมาชิก แต่มีสมาชิกเพียง 2-3 คนซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่สละเวลามาดูแลโดยไม่ได้รับผลตอบแทนใด ๆ และในการเข้ามาดำเนินการปลูกผักอินทรีย์โดยการเริ่มทดลองทำการปลูกผักบางชนิดและผลผลิตของกลุ่มยังมีจำกัด และประเด็นสำคัญคือ กลุ่มฯ ไม่รู้ต้นทุนผลิตภัณฑ์และทำการกำหนดราคาขายที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้มีรายได้เข้ามาเพียงเล็กน้อยไม่สามารถขยายกำลังการผลิตให้เพิ่มขึ้นได้ ปัจจุบันกลุ่มกำลังประสบปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนและเริ่มขาดสภาพคล่อง จึงมีแนวโน้มสูงที่จะทำให้ต้องล้มเลิกโครงการ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้คณะผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มฯ มีความพยายามร่วมกันในการแก้ไขปัญหามาเพื่อนำไปสู่การพลิกฟื้นโครงการปลูกผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ จำเป็นจะต้องเริ่มตั้งแต่การจัดการกลุ่มฯ ในภาพรวม จากนั้นจะต้องมีการพิจารณาแก้ไขปัญหาในกิจกรรมหลักได้แก่ การตลาด การผลิต และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการทางการเงิน เนื่องจากในทางปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้แยกดำเนินงานกันหากแต่มีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และทุกกิจกรรมจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นก็ล้วนแล้วแต่ต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการจัดการทางการเงินโดยการวางระบบการจัดการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มฯ สามารถดำเนินไปได้ และประเด็นสำคัญคือข้อมูลทางการเงินจะทำให้กลุ่มฯ สามารถรู้ต้นทุนผลิตภัณฑ์และทำการกำหนดราคาขายที่เหมาะสม นอกจากนั้นการรับรู้ข้อมูลรายรับจ่ายและยอดขาดทุนหรือกำไรจะนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานและสามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนเพื่อรักษาสภาพคล่องทางการเงินของกลุ่ม การให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการสร้างระบบการจัดการการเงินของกลุ่มฯ ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้และนำไปสู่การกำหนดแนวปฏิบัติทางการเงินรวมทั้งสร้างระบบการจัดการการเงินของกลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่งจะทำให้ได้ระบบการจัดการการเงินที่มีเหมาะสมกับบริบทชุมชน นอกจากนั้นข้อมูลทั้งหมดจะนำไปสู่การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของกลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้นโครงการวิจัยการพัฒนาการจัดการการเงินของกลุ่มผักอินทรีย์ ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่จะส่งเสริมให้กลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่งสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมั่นคง จากการสร้าง

องค์ความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับการจัดการการเงิน รวมทั้งการให้กลุ่มได้มีส่วนร่วมในการสร้างระบบการจัดการการเงินกลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่งที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดทำระบบบัญชีการเงินอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบระบบเอกสารและรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องเหมาะสมกับกลุ่ม ซึ่งจะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบจัดวางระบบ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบให้มีหน้าที่ในการบันทึกบัญชีและจัดทำรายงานทางการเงินและสังเกตการณ์วิธีการปฏิบัติงาน เริ่มตั้งแต่รูปแบบเอกสาร การบันทึกข้อมูลลงในเอกสาร การจัดเก็บเอกสาร การบันทึกรายการลงในสมุดบัญชีและการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยระบบที่ออกแบบจะต้องมีการนำไปทดลองปฏิบัติกับผู้มีหน้าที่ในการบันทึกบัญชีของกลุ่มฯ เพื่อให้การบันทึกรายการบัญชีและจัดทำงบการเงินมีความถูกต้อง และผู้ปฏิบัติจะมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ซึ่งผลจากการศึกษาดังกล่าวจะทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง สามารถบริหารการเงิน การควบคุมต้นทุนผลิต ค่าใช้จ่าย รวมทั้งใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาในการลงทุนในสินทรัพย์ต่าง ๆ ของกลุ่มเพื่อขยายการดำเนินงานในอนาคต อันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมกลุ่มผักอินทรีย์สามารถเป็นแหล่งอาหารปลอดภัยของชุมชน และยังสร้างรายได้เสริมในครัวเรือนให้มีความยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ผลการศึกษาอาจใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานปลูกผักอินทรีย์สำหรับเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจดำเนินไปได้อย่างมั่นคง

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและแนวทางการจัดการการเงินกลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อสร้างระบบการจัดการการเงินของกลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่งอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อสร้างระบบการคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผักอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. กลุ่มมีองค์ความรู้ในการจัดการการเงิน โดยเกิดการเรียนรู้และกำหนดกระบวนการจัดการการเงินของกลุ่มที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนผ่านกระบวนการ P-D-C-A
2. กลุ่มนำองค์ความรู้ผ่านกระบวนการ P-D-C-A ไปสร้างระบบการจัดการการเงินของกลุ่มปลูกผักอินทรีย์ ฯ ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทของชุมชน
3. กลุ่มนำองค์ความรู้ผ่านกระบวนการ P-D-C-A ไปสร้างระบบการคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ อันเป็นผลจากการจัดทำระบบข้อมูลทางการเงินและบัญชีที่มีความชัดเจน

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การจัดการการเงิน หมายถึง การออกแบบระบบการบริหารการเงินไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบเอกสาร ขั้นตอน วิธีปฏิบัติทางการเงินต่าง ๆ และการควบคุมภายในทางการเงิน ตลอดจนแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี (กิตติ บุนนาค, 2544 อ่างใน กนิษฐา ปวะบุตร, 2550: หน้า 16)

ผักอินทรีย์ หมายถึง ผักที่ผลิตด้วยวิถีธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ ไม่ใช้พันธุ์พืชที่มีการตัดต่อสารพันธุกรรม ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2551)

กลุ่มผักอินทรีย์ หมายถึง กลุ่มปลูกผักอินทรีย์ ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.5 ระยะเวลาทำการวิจัย

- 1) ระยะเวลาทำการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะใช้เวลาดำเนินการศึกษาวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน นับตั้งแต่ได้รับอนุมัติโครงการ

